

Ukázka z hálkovské studie Vojtěcha Jiráta

(z knihy *Portréty a studie*, 1940, přepr. 1948);

autor v ní charakterizuje Hálkovu poezii

Po těchto výhradách dlužná tím vřeleji ocenit velikost a původnost Hálkovu v tom, co je u básně nejdůležitější: v obrazivosti a ve výraze. Co se týče verše a sloky, nesnažil se uchvacovat ani rozmanitostí, ani rafinovanou umělostí; čtyřveršové, čtyřstopé jambické sloky, přerývané nebo sdruženě rýmované, mu povětšinou dostačily, aby vyjádřil to, co měl na mysli; jeho verše plynuly hladce a vábily k zhudebnění. Než v tom není pravá hodnota jeho poezie, ta je především a skoro výlučně v důmyslu, jak sdružuje smyslové postřehy, — v obrazech, srovnáních a zosobňování přírodních jevů. Hálek je tak bohat obrazem všeho druhu jako málokterý básník před ním a vedle něho, Nerudu nevýmajíc. Hromadí obrazy samoučelně, pro slast z hojnosti vyvolaných představ. Najdeme je v básních i v povídkách, zejména při popise: „*Měsíc po těch kopcích táhnul s paprsky, jako když je zahaluje v stříbrný tyl — polo zahaluje, polo osvětluje. V tom lesku měsíčním zvučovalo na sta, na tisíce zpěvných hlasů a ty tisíce hlasů byly jediným velikánským tokem, v němž sotva vlnku rozeznáš, že pochází od pěvců jedněch. Jako zpěvné jezero, jako zpěvná řeka; lesy v mlhách ostříbřené a zpěvem oživené — vypadaly, že nebylo lze mysliti sobě nic dojemnějšího.*“ Kromě Máchy nikdo nevěděl dotud v Čechách tak dobře jako Hálek, kde hledat nejvlastnější království básníkov!

Jeho obrazivé představy se pohybují sic v dost úzkém kruhu náladového i věcném — jdeť skoro vždy o náladu živou, svěže čtveračivou, a materiál obrazový dodávají nepočtené oblasti —, ale kombinace těchto prvků, nevšední a leckdy odvážná, prokazuje mistra. Žitné pole u Háalka šustí jako hedvábným šatem, větřík v skočnou zadupe, slunce objímá a líbá, jen to v stéblu zalupe; louka zazvoní v zvonky; poupátka vstávají k tanci, a každé je boubelaté; les kropí každou větev písní, věsí na nebeský strop lampu a táhne z ní stříbrné nitě, a každá nit na konci spánek; sny jako jiskry v stromech skáčí, jen laňka se sebe je strásá; ptáci mají kropenatá vajíčka za vejslužku; laňka pije červánky z hor-

ského jezera; na podzim staví příroda slunce pod stínidlo jako lampu v lazaret; kraj kvete sněhem; les je vyšňořen do zelena jak myslivecký mládenec; buky stojí vážně jako starší z obce; měsíček se rozlije po rybníce jako víno po míse; jeho paprsky tančí čardáš na stříbrné podlaze. Nejednu báseň Hálkovu tvoří vlastně jen rozvinuté, do podrobnosti rozvedené srovnání, které se mění až v jakousi lyrickou bajku, neboť jde především o srovnávání neživého s živým, nehybného s pohyblivým, krajinných složek s člověkem. Jako by měl duši primitiva, zosobňuje si vše, zlidšťuje, převádí na společenské poměry. Na vážné rozumbrady mezi Hálkovými současníky i nástupci působilo tohle dojem nevážné a venkoncem nepřipustné hravosti, a jeho obrazotvornost, nedbající logiky a přesných srovnání, je nemálo zarážela. Nesnášeli dobře ani dynamičnost jeho vnímání. Ale dnes vidíme právě v těchto domnělých kazech jeho básnickou velikost.

A Hálek není jen velký a osobitý český básník: nezanikne ani ve sboru současných pěvců evropských. Bylo by arci směšné přirovnávat ho k oněm velkým zjevům tehdejší ciziny — ale tuto směšnost nezavinuje nepatrné jeho básnické nadání, jevící se obrazivostí, nýbrž jistá povrchnost člověka v básníkově. Tedy zkrátka ta stránka jeho poezie, která je dána osobností a prozrazuje se v „obsahu“ výtvorů. Kdo však z tehdejších — opatrně řekneme: druhořadých — lyriků se může Hálkovi rovnat svěžestí smyslového vnímání, bujností obrazotvorné fantazie, nádhernou marnotratností dekorativního prvku? Byli ovšem větší technické a umělci slova, rozumíme-li tím dovedné zacházení s veršem a rýmem, byli vážnější a původnější myslitelé, ale musíme sáhnout až k velkým romantikům, abychom našli u nich v téže míře zastoupeno to, co Háalka nejvíce charakterizuje.

Přese všechnu zřetelnou duchaplničnost některých obrátů a symbolů, přese všechny sklon k hravému žánru, je Hálek naším prvním impresionistou. Lze chápat, že vznešený parnasismus — jaký u nás představuje méně Vrchlický a spíše někteří novoromantikové — zůstával k jeho poezii pro její rozvernost a měšťanskost chladný; udivuje však, že tak dlouho zůstal jeho impresionismus neobjeven pěstiteli přírodní lyriky, jež se chtěla povznést nad pouhý realistický popis, že si ho nepovšímlí vitalisté a básníci protestující proti symbolismu a dekadenci. Teprve v posledních letech, zdá se, nastal obrat. Není jistě nahodilý: z Háalkova lyrického díla přeskakuje jiskra přímo do dvacátého století.